

3. Stellingen over ecologie als tegencultuur

P.J. Schroevers

1. Bij zijn zoeken naar de werkelijkheid staat de ecooloog steeds weer voor de opgave uitspraken te doen over een totaliteit die hij niet kent. Ecologie is bij uitstek een 'holistische' wetenschap. Mede daardoor heeft hij zicht op het subjectieve in onze objectiviteitsvorm die zich alleen baseert op deelaspecten.
2. De door C.F. Staal met enthousiasme bepleite taak van de universiteit is niet haalbaar als deze eenzijdigheid niet doorbroken wordt. In een over haar doelen gegroeide maatschappij is gebruik van wetenschap op deze eenzijdige wijze principieel als misbruik aan te merken. Tegenover deze 'technologische' gedachtegang (vanuit de elementen) hoort een 'antitechnologische' (gedacht vanuit ontwikkelingen); tegenover de technocratie een antitechnocratie. In feite is deze laatste maatschappijkritisch.
3. De ecooloog kan de problemen van vandaag op drie wijzen tegemoet treden:
 - a. Aan milieutechnologie doen; d.w.z. maatregelen bedenken ter beteugeling van ongewenste toestanden. Maar oplossing van deelproblemen verergerd de kwaal (sinds 1971 het 'Model van Forrester en Meadows'¹⁴ genoemd).
 - b. Vanuit een totaalvisie het milieu karakteriseren en op grond daarvan uitspraken doen over de consequenties van ingrepen (de 'antitechnologische aanpak'). Zijn conclusie: "Het gaat slecht en het zal nog slechter gaan" speelt het probleem door naar anderen.
 - c. Mijn conclusie is, dat zijn deskundigheid de wereld niet verder helpt. Maar hij is wél in staat om zijn totaalvisie op andere denkrichtingen over te dragen, de eenzijdigheid te doorbreken en daardoor bij te dragen aan een gefundeerde maatschappijkritiek.
4. De mensenmaatschappij vormt een 'levend' systeem. Naast evidente verschillen zullen 'unifying principles' teruggevonden worden. De mens heeft niet alleen getoond het vermogen te bezitten zijn omgeving te veranderen (bewustzijn van zijn omgeving); hij heeft ook de wil om deze te veranderen (bewustzijn van goed en kwaad). De meest 'ecologische' maatschappij is de gesloten feodale. De hiermee aangeduide beschikking is niet geaccepteerd (historische analyse Marx: alle strijd is klassenstrijd).
5. Doorbreking van het natuurlijke machtsprincipe is op twee manieren mogelijk:
 - a. Door groei en technologie (= macht om in te grijpen), gebaseerd op wetenschap (= 'technologisch' aspect van materie en energie, = 'haalbaarheid', geven van deelantwoorden op deeleisen).
 - b. Door doorbreking van ongelijkheid volgens socialistische principes (= oordeel over goed en kwaad, = 'antitechnologisch' aspect van informatie; 'verantwoordelijkheid', een nieuwe structuur).

¹⁴Zie bijvoorbeeld: www.dbnl.org/tekst/pen_002dats01_01/pen_002dats01_01_0034.php

6. In de praktijk is het eerste gebeurd, in feite dus een tussenweg tussen klassiek kapitalisme en socialisme, ook wel 'neokapitalisme' genoemd. Dit is geen werkelijke verandering: alleen schaalvergroting met als gevolg een milieu- en een derde-wereldprobleem (en nog veel meer).
7. Het mislukte socialisme is oorzaak van een wereldcrisis. De rol van de wetenschap daarin is een zeer belangrijke:
 - a. Mogelijk maken van groei (reeds eerder gesteld: geven van deelantwoorden)
 - b. Stimuleren van groei (zie Amerikaanse milieumarkt, milieubelasting e.d.)
 - c. Goedpraten van negatieve effecten ('techniek lost alles op').

Deze dubieuze rol kan wetenschap alleen krijgen door de onder a. en b. vermelde eenzijdige wetenschapsideologie. Het zijn dan ook naar mijn mening de economische verhoudingen in de 19^e eeuw: de economie gaat aan hetzelfde euvel mank als de ecologie. Zie bijvoorbeeld de uitspraken in de SON-publicatie 'Krisis in de economische theorie') die laat zien wat deze ideologie heeft doen ontstaan.

8. Wil wetenschap inderdaad als corrector optreden, dan zijn in ieder geval nodig:
 - a. Versteving van de holistische visie; ook toetsing daaraan van analytische wetenschappen.
 - b. Opstelling van een filosofisch denkraam voor iedere wetenschap in verbondenheid met andere wetenschappen.
 - c. Toetsing daarvan in interdisciplinaire projecten waarin uitgangspunten steeds ter discussie staan.
 - d. Tegenspel van ontwikkelingen in analytische zin. Zo nodig (en dat is meestal) door burgerlijke ongehoorzaamheid.
 - e. Toetsing aan maatschappelijke ideologieën.